

Še enkrat pa poudarjamo, da nam spis odpira plovite perspektive za pravilnejše prosojanje važnega razdobja v našem narodnem življenju, ki ga pravkar preživljamo. Frst.

Maksim Gorki: **Otroška leta.** Poslovenil dr. Ivan Dornik. Samožaložba, Maribor, 1929. Strani 256. — Prestave iz svetovnega, zlasti ruskega slovstva, so potrebne in koristne že zato, da obmolknejo vsi posili-pisatelji, ki nimajo ničesar drugega povedati, kot da napišejo trudoma povest ali dramo bogve komu v zabavo, sebi ali nam. Tako imamo cele kupe plehkosti, da bi človek umrl od dolgega časa, če bi hotel prebrati vso tiskano zabavnost, iz katere se ne vidi ne v človeka ne v globlje dogajanje sveta. Ruska globokost in pogled v nepovzročeno njeno resničnost, prepojeno z azijskimi elementi, ima za nas še posebni mik in čar, ker dobimo v nji pojem onega občutja, ki ga je Nietzsche imenoval dionizično. Ruska literatura ni le drugačen, ampak tudi globlji svet, pred katerim obstojiš s strahom, kakor se prestraši v znanosti zoženi človek Evrope, ko ugleda celega človeka v njegovi brezmejnosti. Kakor se je iz tragične grške kulture, ki je slutila višjo radost v poginu individualnosti, razvila aleksandrinska znanstvena kultura, ki se je z mislijo hotela rešiti bojazni pred nepojmljivim in brezbrežnim, tako se je nanovo v Evropi izvršil isti proces kot pri starih Grkih: iz krščanske enotne in vseobsežne miselnosti srednjega veka smo prišli v novo aleksandrinsko znanstveno dobo, ki veruje, da more ves svet korigirati, če išče v historičnem znanju in eksperimentalni vedi razodetja, pri tem pa izgublja obilico polnega življenja in njegove moči. Tako se je iz velike umetnosti, ki je zrla v strašno zagonetnost vsega dogajanja, razvila umetnost za senilno zabavo, ki sta jo ugledala ob istem času Tolstoj in Nietzsche. Ko pa bereš Dostojevskega ali Gorkega, začutiš zopet vidike, ki odgrinjajo človeško naravo v vsej nepojmljivi obsežnosti, vidiš dionizično azijsko razbrzdano, ki živi kot preostanek starih religioznih orgij in se naslaja nad muko in gnusobo, s katero hoče človek utoniti v brezmejnosti. Grški apolinični čut je prinesel umerjenost v dionizično titaństwo, pri Rusih ni nikoli kult apolinične lepote ublažil ruskega titaństwa in živalska podlost je preplavila rusko družbo, da so najboljši ljudje tuje v svoji domovini, kakor pravi Gorkij. V pomehkuženi znanosti vzgojeni evropski človek pa vendar zve oba pola človeka, onega, ki se hoče ohraniti v individualnosti s čutom za družino, dolžnost in pravico, in onega, ki hoče utoniti v nasladi in opoju nad muko, grozo, smrtjo in brezmejnostjo. Dr. J. Šile

SRBSKOHRVATSKO SLOVSTVO

Rastko Petrović: **Afrika.** Sa jednom putopisnom kartom od Aleksandra Deroka (cir.). Beograd, Geca Kon. 1950.

Znani pisatelj srbske mlajše generacije in slikar Rastko Petrović opisuje v ti živahni in prav nič bahavi knjigi svojo pot skozi tropsko Afriko. Iz Marseillea je potoval z ladjo v Basam in od tam skozi pragozd v Boake in najdivjejšo Afriko. Zegele, skozi savano, Ferkesandugu, Džavaló, Banforo, Bobo Džulaso, čez reko Niger, skozi Bamako v Dakar. Po Afriki je napravil okoli 4000 kilometrov z vlakom, avtom, peš, v nosilnici in čolnu. Kakor sam pravi, je videl v glavnem pet

lic Afrike: Afriko neskončne lepote na Komoju, Afriko nravno, čisto in nago pri Banfori, Afriko divjo in blazno pri Manu, Afriko misterijev pri Kulikoru in Afriko suženjstva na otoku Gore. Spotom je obiskal znanega afriškega pisatelja Fransisa Befa, par črnških kraljev in grob junaka afriške epike vladarja Sumanguraja. Knjiga je skozi in skozi osebna, zato simpatična in topla, zraven pa prepojena pravega človečanstva, ki nam Evropecem Afriko razumljivo približa in nas uči objektivne presoje kulture ali »nekulture« črncev. Iz mozaika posameznih doživljanjev, epičnih in ličnih, reflektivnih in referativnih, se nam sama od sebe sestavi pokrajinska, človeška in kulturna vizija Afrike, v kateri igra beli osvajač in »nadčlovek« pogosto prav klavrno in človeško nesimpatično vlogo. Patina francoske kulture, v katero je pisatelj oblekel svoje pripovedovanje, mu daje značaj neke držanosti, ki tudi temperamentu ne pusti preko določenih meja.

Slovenski prevod, posebno če bi ga primerno ilustrirali, bi nam ne bil odveč. Frst.

Dragiša Lapčević: **Misli o Lepome.** Knjižarna Milorada Antića, Beograd, 1950. 40 strani. To ni logično zgrajen sistem o lepoti in umetnosti, kajti misli so le v rahli zvezi med seboj, so le vrhunci mišljenja, s katerih gledaš udobneje in prosteje naokrog. Ne samo aforistična oblika, katere Janusov obraz ima predpodobo v izrekih delfiškega preročišča, spominja na Nietzscheja, ampak tudi ideja nadčloveka, ki je prav za prav ideja grških bogov, ga veže z njim. Aforizem je Nietzscheju protest proti strahopetnosti nove znanstvene dobe, ki nikoli ne pokaže prekipevajoče energije celega človeka, da bi z lučjo instinkta hodil po krajih skrivnostnega in nepoznanega, kjer se človeška narava zlija v prabitje, ampak si z logiko in razumom dela trdna oporišča, s katerih ne vidi drugam kot v plitvine lastnega bivanja. Tudi Lapčević je poln borbenega duha, njegove misli so bolj intuicije umetnika kakor splošna spoznanja. Po nezavestnem nagonu se svet spopolnjuje v lepoti (22), ki je dovršena oblika življenja (26) in obsega v nerazdružni zvezi tudi dobro in resnično, kakor se razodeva v umetnosti (28).

Lepota in umetnost sta Lapčeviću in večini estetikov v tako samoumevni zvezi, da niti ne govori o tem. Proti estetiki, ki misli, da je podlaga in cilj umetnosti lepota, je Tolstoj spisal svojo knjigo o umetnosti. Tu je z ozirom na nejasni pojem lepote dognal, da je podlaga in cilj umetnosti čustvo, ki je lepoti nasprotno, sočustvovanje, simpatija, občudovanje. Tako se je Lapčević približal Aristotelovi definiciji tragedije: sočustvovanje in strah in sprostitve (= izločevanje) podobnih občutij. Razlaga si je na vse kriplje prizadevala, da bi zanesla v to definicijo pojem lepote in čutnega ugodja, toda jasno je, da je pojmovanje Tolstega umetnosti najbližje Aristotelu: Umetnost ni izraz lepote, kot sta mislili antika in renesanca, tudi ni igra prebitka energije kot je trdila angleška estetika, ampak izraz čustva, da združuje ljudi v enakih občutjih in jim daje zavest bratstva v višjem doživljanju. Moderna veda o umetnosti mora tudi priznati, da je lepota kot podlaga umetnosti meglen ideal, zato je postavila za najvišji kriterij sodoživljanje umetnine, kakor je tudi v sodobni filozofiji važnejše intuitivno včutenje v bistvo stvari kot neplodna igra s pojmi.